

Telegraf

Tidig telegrafist som vid registrering hörde klickande ljud direkt från apparaten (AI-genererat)

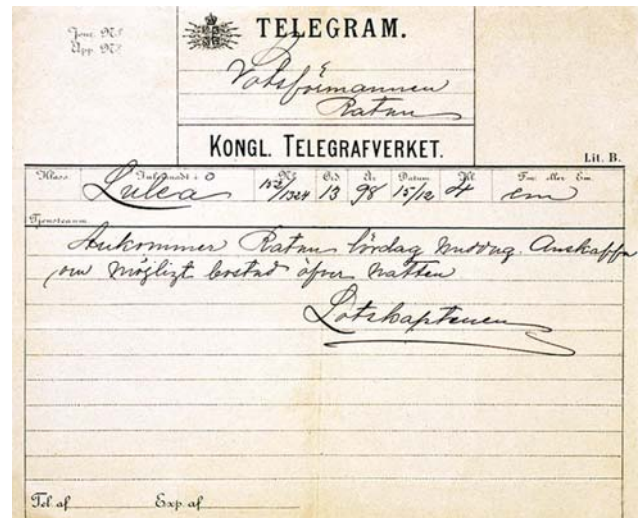
I Sverige har telegrafan funnits sedan 1794. Det var en optisk telegraf som framför allt används av militären. Bl.a. under 1808-1809 års krig.

Under 1837 uppläts den officiellt för privat bruk och då kunde man skicka meddelanden för 32 skilling banco

Den elektriska telegrafan slog igenom internationellt under 1840-talet, baserad på Morsealfabetet. I Sverige öppnades den första telegraflinjen 1853 mellan Stockholm och Uppsala. Kort därefter bildades Kungliga Telegrafverket, som fick ansvar för att bygga och driva ett rikstäckande nät.

Sedan anlades en linje till Göteborg med mellanliggande orter. Vid slutet av 1858 hade 66 orter i Sverige telegrafförbindelser.

Telegrafan blev snabbt ett verktyg för: statlig förvaltning och militär kommunikation handel, sjöfart och järnväg nyhetsförmedling och väderrapportering.

1898-12-05 Telegram från Ratans lotsstation (Skellefteå museum)

Norra Sverige

Att bygga telegraflinjen till Norrland var intressant, den gjorde det lättare att sprida nyheter från norr till söder. Under 1856-1857 förlängs linjen från Gävle till Haparanda.

Att bygga telegraflinjer i norra Sverige under andra halvan av 1800-talet var extremt krävande. Avstånden var stora, befolkningen gles och klimatet hårt. Stolpar restes genom djupa skogar, myrmarker och fjällnära områden

Vintertid användes ofta slädar för transporter, och linjerna skadades regelbundet av snö, is och stormar. Trots detta var utbyggnaden politiskt och ekonomiskt prioriterad.

Luleå blev en central telegrafnod för Norrbotten. Härifrån förgrenades linjer mot malmfälten och vidare norrut.

Haparanda fick stor internationell betydelse. Under första världskriget var Haparanda en av få öppna kommunikationsvägar mellan Ryssland och Västeuropa, vilket gjorde telegrafstationen strategiskt avgörande.

Boden var en militär knutpunkt och fick tidigt avancerade telegrafförbindelser kopplade till fästningen och försvarsmakten.

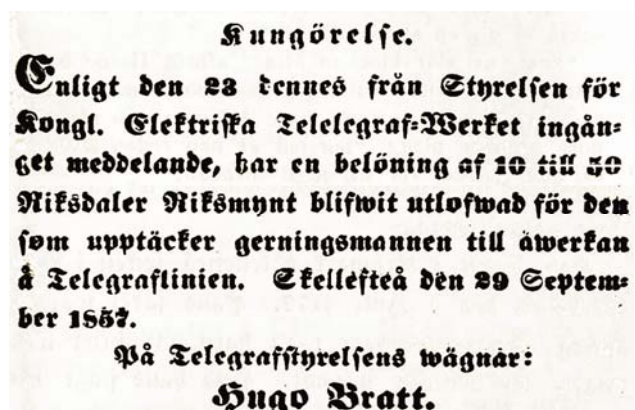
Telegrafan var avgörande för den snabba industrialiseringen i norr. För gruvdrift i Kiruna och Gällivare, järnvägstransporter och vattenkraftsutbyggnad i bl.a. Porjus

Ingenjörer, driftledning och myndigheter kunde nu samordna verksamhet i realtid – en förutsättning för storskaliga projekt i avlägsna områden.

Skellefteå

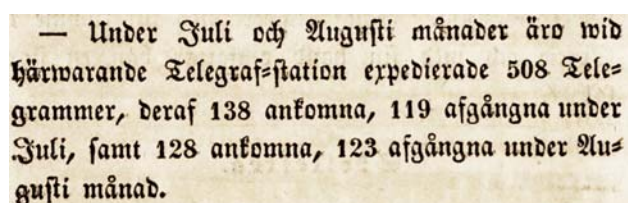
Skellefteå fanns på linjen Gävle–Haparanda och fick telegrafstation 1857. Den första telegrafkommissarien på den nyöppnade telegrafstationen blev på hösten 1857 Hugo Bratt. Byggnaden fanns då i hörnet Strandgatan/Köpmannagatan och den revs hösten 1958.

Det var inte helt oproblematiskt att bygga telegraflinjen. Ett åsknedslag inträffade på Bureheden söder om Bureå och skadade ett antal stolpar. Manskaper som jobbade med att spänna tråden fick gnistor som flög omkring huvudet.

1857-09-30 Belöning till den som kunde avslöja vem som gjort åverkan på telegraflinjen. Dåvarande kommissarie var Hugo Bratt (Skellefteå Tidning)

Thord Hjalmar Ekbohrn började som assistent 1858 men efterträddes snart Hugo Bratt och avgick som kommissarie först 1889.

1858-09-16 Statistik över telegram juli-augusti 1858 (Skellefteå Tidning)

1862 flyttade telegrafstationen in i det nybyggda stadshuset senare kom telegrafstationen i att ligga i korsningen Storgatan 50 och Hörnellgatan. Telegrafverket får där 1923 byggnadslov till en kontorsbyggnad och 1938 till en telegraf.

1956-10-14 Storgatan 50 med telegrafstationen (Enar Sundling/Skellefteå museum)

Till Lövånger kommer telegrafstationen 1875 och till Byske 1873.

1900 Telegraf och posthus i Byske (Skellefteå museum, AI-bearbetad)

Även till Ursviken kom telegrafstationen i form av en privatstation 1868. Ett antal år senare 1875 blir telegrafstationen statlig. I Ursviken var det fröken Hildur Grevillius som förestod telegrafstationen och poststationen.

Privatstationer var en enklare form av telegraf som förestods av en person med lägre kvalifikationer. Kommunen kunde stå för lokal, belysning och personal och i gengäld fick den del av intäkterna från de sända telegrammen.

Lyxtelegrammen

En förändring i telegrafstationen och dess betydelse kom med införande av lyxtelegrammen år 1912. Lyxtelegrammen skickas i samband med högtider som bröllop, födelsedagar eller begravning.

Lyxtelegram utgjorde 1913 14 % av de inländska telegrammen och andelen växte snabbt, 1920 till 38 % och 1945 hela 82 %.

Lyxtelegrammen var utformade av olika konstnärer och en del av inkomsten gick till något angeläget ändamål som Svenska Nationalföreningen mot tuberkulos.

1947 Lxtelegram

Nedgång

Från och med 1950 blir det en nedgång av telegramtrafiken och det blir dyrare att skicka telegram. I Byske stängs telegrafens 1930 och i Skellefteå upphör verksamheten 1971. När telegrafens i Lövånger och Ursviken stängs är osäkert.

Nedgången i telegramtrafiken beror också på att andra sätt att befördra meddelanden som telefon, telex och telefax ökar.

På den personhistoriska sidan kan man notera att Daniel Nordlander, son till Skellefteås grundare kyrkoherde Nils Nordlander, var generaldirektör för Kongl Telegrafstyrelsen från 1874 fram till sin död 1890.

Arvet efter telegrafens lever kvar

Under 1900-talets början började telefonen gradvis ta över telegrafens roll. Många telegraflinjer i norra Sverige byggdes om för telefoni, och senare för dataöverföring.

Ändå lever telegrafens arv kvar i Ortsstrukturer och Kommunikationsstråk, i museer och bevarade stationer och i det faktum att norra Sverige tidigt integrerades i globala informationsflöden

Stig Sandström, www.lokalhistoriskelleftea.se

Källor

Skellefteå Tidning
Diverse webbsidor